

Stanovisko Českého plynárenského svazu ke Sdělení Evropské komise „REPowerEU”: Společné evropské akci pro snížení dovozní závislosti na Ruské federaci prostřednictvím urychlení přechodu na čistou energetiku a spojením sil pro dosažení odolnějšího energetického systému a vytvoření plnohodnotné energetické unie

Český plynárenský svaz (ČPS) podporuje společnou evropskou iniciativu reagující na ruskou invazi na Ukrajinu a s tím spojenou obtížnou situací vyplývající z vysokých cen energií a zvýšených obav o energetickou bezpečnost. Plán REPowerEU představuje kroky k řešení této situace, s cílem snížit závislost na ruských palivech.

Plán REPowerEU navrhuje, aby ke snížení závislosti EU na dovozech energetických komodit z Ruska došlo formou uspíšené implementace návrhů v balíčku „Fit for 55“.

V návaznosti na balíček „Fit for 55“ plán REPowerEU přináší další opatření, která se dotýkají 4 oblastí: (1) úspor energie, (2) diverzifikace dodávek, (3) urychleného nahrazení fosilních paliv formou zrychleného přechodu na zelenou ekonomiku a (4) cílených investic a reforem. Sdělení se dále vyjadřuje k posílení připravenosti EU na zimu 2022/2023. Zároveň Komise sděluje, rychlý odklon od ruských importů energií může vést k vyšším a více volatilním cenám energií.

ČPS je názoru, že v souladu s politickým cílem je možné v dlouhodobém horizontu dosáhnout úplné nezávislosti na dodávkách ruského plynu. S ohledem na základní principy energetické bezpečnosti by však žádný dostupný zdroj pro EU neměl být zcela eliminován, ale spíše vyrovnán jinými alternativními dodavatelskými koridory. Pro zajištění cenově dostupných a bezpečných dodávek plynu zákazníkům v EU by míra diverzifikace zdrojů a schopnost zajistit toky plynu z různých importních koridorů a směrů měla zůstat co nejvyšší. Proto je nutné zabezpečit, aby každý členský stát byl schopen čelit výpadku největšího zdroje dodávek.

ČPS shledává jako nereálný potenciál úspory celkové spotřeby zemního plynu v EU z hodnoty 390 miliard m³ ročně v roce 2020 na hodnotu okolo 130 miliard m³ ročně v roce 2030 při implementaci opatření vycházejících z plánu REPowerEU.

Důsledkem současné ruské vojenské intervence na Ukrajině by neměla být iniciace výrazného snížení nebo dokonce postupný „phase-out“ spotřeby zemního plynu v EU, ale spíše zahájení akcí na posílení alternativních plynových koridorů a zdrojů, jako jsou např. LNG, obnovitelné plyny a vodík. Ty mohou uspokojit evropskou poptávku po plynu ve střednědobém a dlouhodobém horizontu, a to vše při zachování konkurenceschopnosti EU na globálním trhu. ČPS se domnívá, že kroky k úplné elektrifikaci ekonomiky EU nejsou nákladově optimální variantou dekarbonizace ekonomiky EU. I při pokročilé elektrifikaci nelze v krátkodobém a střednědobém horizontu spoléhat pouze na bezemisní a obnovitelné zdroje. Tímto krokem by se EU stala zranitelnější, např. z hlediska kybernetických útoků. ČPS upozorňuje, že společně s navýšením cílů v oblasti solárních elektráren a tím souvisejícím rozvojem elektromobility a akumulace poroste závislost na dovozu materiálů (např. vzácných kovů), které se stávají strategické a jejich globální distribuce je ještě více nepříznivá než u ropy a plynu.

1. Úspory energie

ČPS souhlasí, že jedním ze způsobů, jak čelit současné krizi jsou energetické úspory, které pomáhají snižovat vysoké účty domácností a podniků za energii.

Za tímto účelem předkládá Komise doprovodné sdělení EU o šetření energií, které zahrnuje dvoustupňový přístup kombinující okamžité a střednědobé až dlouhodobé kroky k dosažení úspor, které jsou zaměřeny na:

- dosažení okamžitých úspor energie prostřednictvím změn chování, a
- posílení strukturálních změn pomocí střednědobých až dlouhodobých opatření v oblasti energetické účinnosti zvýšením cíle energetické účinnosti z 9 % (podle návrhu přepracovaného znění směrnice EED z července 2021) na 13 %.

Další úspory by měly být umožněny zvýšením cílů v EPBD a dodržováním ambic návrhu nařízení o ekodesignu pro udržitelné výroby.

ČPS nesdílí stejný optimismus jako Komise ohledně rychlého tempa úspor energie do roku 2030, tak jak je uvedeno v aktualizovaném scénáři REPowerEU v pracovním dokumentu Komise Provádění akčního plánu REPowerEU. **ČPS preferuje nezvyšování cílů v oblasti energetické účinnosti z důvodu přílišné ambicióznosti nových cílů, které ČPS shledává nedosažitelnými.** Dlouhodobý trend v konečné spotřebě je opačný, a to především v sektoru dopravy a budov, kde mezi roky 2014-2019 vzrostla spotřeba přibližně o 7 % a 6 %. Cíle v oblasti energetické účinnosti do roku 2020 se tak podařilo dosáhnout pouze v důsledku rozsáhlých omezení spojených s pandemií COVID. **ČPS zároveň požaduje**, aby byly úspory spotřeby energie vždy nastaveny dle různých výchozích podmínek a národních specifik jednotlivých členských států, tj. aby členské státy plnily různé závazky.

2. Diverzifikace dodávek

ČPS podporuje snahu o diverzifikaci dodávek plynu. V krátkodobém horizontu navrhuje Komise importovat dalších 50 mld. m³ LNG (např. z Kataru, USA, Egypta, západní Afriky). Tento cíl však nevidíme jako realistický, protože většina terminálů LNG v EU se nachází v západní Evropě, kde omezené kapacity přepravních plynovodů ve směru ze západu na východ potenciálně brání jejich plnému využití (v krátkodobém horizontu). Zároveň je nutné přistupovat obezřetně ke globálnímu trhu s LNG, který má svá vlastní obchodní specifika a zvýšení poptávky ze strany EU může vést k eskalaci cen i na tomto trhu.

ČPS podporuje záměr Komise posílit rozhovory mezi členskými státy a snahu upevňovat svá mezinárodní partnerství s exportními zeměmi, která posílí schopnost EU nakupovat LNG na globálním trhu.

ČPS bere na vědomí záměr Komise vytvoření dobrovolného operativního „mechanismu společného nákupu“ plynu a pro optimalizaci využití plynárenské infrastruktury.

Na straně druhé je nutné upozornit, že Komise musí zvolit takový přístup (*pozn. v této fázi je Energetická platforma EU poradní skupinou*), aby nebyl v rozporu s právem volby členského státu mezi různými energetickými zdroji a skladby jeho zásobování energií, tak jak to zaručuje Lisabonská smlouva.

ČPS vítá, že Komise zdůrazňuje důležitost budování vodíkové infrastruktury, a to prostřednictvím sjednávání vodíkových partnerství, a to zejména ve třech vybraných koridorech (Středomoří, Severní moře, Ukrajina), ale také v subsaharské Africe. **ČPS podporuje rozvoj vodíkových koridorů.** Česká republika se svojí dobře propojenou a spolehlivou přepravní infrastrukturou, kterou lze částečně přebudovat pro přepravu vodíku, sehraje důležitou roli v propojování budoucích hlavních oblastí produkce (především Středomoří a Ukrajina) s místy hlavní spotřeby (Německo).

3. Nahrazení fosilních paliv a urychlení přechodu Evropy na čistou energii

Komise navrhuje urychlit a rozšířit obnovitelné zdroje energie v oblasti výroby elektřiny, průmyslu, budovách a dopravě a zvýšit cíl ve směrnici o obnovitelných zdrojích energie na 45 % do roku 2030 (nárůst ze 40 %, jak bylo navrženo v přepracované směrnici z minulého roku).

ČPS podporuje rozvoj obnovitelných zdrojů energie, nicméně neshledává dosažitelný cíl pro rok 2030. Proto ČPS shledává nereálný i potenciál na úsporu celkové spotřeby zemního plynu v EU z hodnoty 390 miliard m³ ročně v roce 2020 na hodnotu okolo 130 miliard m³ ročně v roce 2030 při implementaci opatření vycházejících z plánu REPowerEU.

Je třeba zmínit, že provoz větrných či solárních elektráren je závislý na počasí (nízký kapacitní faktor). Pro případ že hrozí nedostatek elektrické energie, plynové elektrárny jsou ideálním zdrojem poskytující potřebnou flexibilitu, tj. schopnost spuštění do několika minut. Proto jsou vhodné i jako záložní zdroj pro podporu kolísajících dodávek z obnovitelných zdrojů nebo pro vykrývání špiček spotřeby. Pro zajištění flexibilního systému se schopností odolat výkyvům způsobeným proměnlivostí výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů tak musí být plynárenské

technologie součástí tohoto zrychleného procesu dekarbonizace (později vč. Power-to-gas). Zároveň plynové zdroje mohou přispět k stabilním dodávkám tepla a elektřiny v zimních měsících. Nahrazení plynových zařízení pouze pro výrobu tepla v rámci centrálního zásobování teplem vysokoúčinnými kogeneračními jednotkami povede k navýšení energetické účinnosti a úspoře paliva při výrobě tepla, což se eventuálně promítne i do ekonomických úspor na úrovni konečného spotřebitele.

Pokud jde o obnovitelné plyny, **ČPS podporuje urychlení** rozvoje v oblasti obnovitelného vodíku. Plán REPowerEU stanovuje cíl spotřeby dalších 13,4 milionů tun obnovitelného vodíku do roku 2030, nad rámec 6,6 mt předpokládaných v rámci balíčku „Fit for 55“. Z těchto 13,4 milionů tun (528 TWh) by mohlo být dodatečných 3,4 milionů tun vyrobeno v EU, zbytek by byl importován z různých zdrojů. ČPS zároveň souhlasí s návrhem uznat i další formy výroby bezfosilního vodíku, jako je vodík na bázi jaderné energie (Vodík bude nahrazovat nejen zemní plyn, ale i ropu a uhlí.).

ČPS podporuje záměr Komise, že vodík má být klíčovým palivem, částečně nahrazující zemní plyn, ropné produkty a uhlí v těžko dekarbonizovatelných průmyslových odvětvích a v dopravě. Kromě navýšeného cíle spotřeby obnovitelného vodíku do roku 2030 Komise hodlá mj.:

- Dodat 200 miliónů EUR do společného podniku pro vodík (v rámci Horizon Europe) a zdvojnásobit počet tzv. vodíkových údolí.
- Vyhodnotit IPCEI pro vodík do léta 2022 s tím, že chystá druhou výzvu na jaro 2023.
- Podporovat posilování dovozní vodíkové infrastruktury, zejména třemi koridory, středomořský, severomořský a ukrajinský. Pro tento účel hodlá Komise uzavírat partnerství pro zelený vodík.

Při transformaci vytápění budov se v Plánu REPowerEU počítá se zdvojnásobením využívání tepelných čerpadel. Nicméně, pro více než polovinu bytů v ČR jsou tepelná čerpadla nevhodná. Do této kategorie patří zejména byty v bytových domech s individuálním nebo etážovým vytápěním. Rovněž v případě činžovních domů diskvalifikují využití tepelných čerpadel nevhodné typy rozvodu a přenosu tepla (svíslé stoupačky s radiátory) zásadně komplikující přechod na nízkoteplotní vytápění. Z hlediska tepelného komfortu nebude vhodné instalovat tepelná čerpadla v samostatně stojících domech s vyššími energetickými ztrátami, které mají možnost využívat plynná paliva. Dalším úzkým hrdlem jsou instalační kapacity, kdy je v současnosti trh nastaven na instalaci nízkých desetitisíců tepelných čerpadel při počtu domácností využívajících plynové kotle na úrovni milionů. **Z tohoto důvodu ČPS zdůrazňuje, že je třeba u těchto budov s plynnými palivy nadále počítat.**

V obecné rovině proto za ČPS vyjadřujeme názor, že v otázce přístupu k plynu je obdobně jako v případě elektřiny, potřebné vycházet z předpokladu jeho postupného přechodu obnovitelné a bezemisní varianty. Stejně tak je třeba vnímat technologické využívání zemního plynu napříč průmyslem a bariéry, které brání jeho rychlé či funkční substituci. Samotná Evropská komise to potvrzuje ve svém návrhu *směrnice Evropského parlamentu a Rady o společných pravidlech pro vnitřní trh s plyny z obnovitelných zdrojů, se zemním plynem a s vodíkem*, recitálu 20 kde uvádí: „Ačkoli je elektrifikace klíčovým prvkem ekologické transformace, v budoucnu bude spotřeba zemního plynu v domácnostech stále existovat, s vyššími objemy plynu z obnovitelných zdrojů.“

Rádi bychom zdůraznili, že pro usnadnění rychlejšího rozvoje vodíkového trhu by měly být umožněny přirozené synergie při společném rozvoji, provozu a údržbě plynárenských a vodíkových soustav. Jinými slovy, role stávající plynové infrastruktury při zavádění vodíku bude ještě důležitější.

ČPS je proto odhodlán spolupracovat se všemi zúčastněnými stranami na úrovni EU a členských států, s cílem umožnit efektivní a ekonomický rozvoj vodíkové infrastruktury a dosažení cílů REPowerEU v oblasti energetické bezpečnosti a klimatu.

Vítáme ambici Komise produkovat 35 miliard m³ biometanu v EU do roku 2030 usnadněním přístupu k financování z CEF, politiky soudržnosti, RRF a společné zemědělské politiky. Největší potenciál rozvoje výroby biometanu se tak dá očekávat ve Francii a Německu, které již v současnosti patří k nejrozvinutějším trhům s biometanem v EU. **ČPS je připraven aktivně se podílet na vytvoření takových podmínek pro výrobu biometanu v České republice, aby se potenciál pro ČR maximalizoval.**

4. Inteligentní investice

Z analýzy Komise vyplývá, že implementace REPowerEU si do roku 2027 vyžádá dodatečné investice ve výši 210 miliard EUR, a to nad rámec opatření ve „Fit for 55“. Tyto investice se dle Komise vyplatí, jelikož přinesou úsporu ve výši 80 miliard EUR na platbách za zemní plyn a další úspory za platby za ropné produkty a uhlí. ČPS by rád upozornil, že při porovnání s cenami plynu obvyklými v minulých deseti letech by tato úspora byla mnohonásobně nižší.

Provedené regionální hodnocení ukazuje, že evropská plynárenská soustava obsahuje úzká hrdla, a dochází k závěru, že jsou nutné omezené investice do projektů, které doplní stávající seznam projektů společného zájmu. Zároveň toto regionální posouzení potřeb dodatečné plynárenské infrastruktury konstatuje, že omezené doplnění plynárenské infrastruktury v kombinaci se snížením poptávky a nárůstem domácí produkce biometanu a vodíku plně vyrovná ekvivalent dovozu plynu z Ruska. Nejdůležitější potřeby jsou identifikovány mj. ve střední a východní Evropě, severní části Německa a ve posílení kapacity jižního plynového koridoru. Je patrné, že ukončování dodávek ruského plynu zasáhne EU asymetricky, tj. vyšší cenovou volatilitu a omezenější bezpečnost dodávek lze očekávat především ve vnitrozemských zemích regionu střední a východní Evropy, které nemohou těžit z existence pobřežních LNG terminálů ve srovnání s pobřežními členskými státy.

Dodatečná infrastruktura, která je popsána v příloze č. 3, která by měla mírnit výše zmíněné negativní dopady a umožnit vyšší využití kapacity LNG terminálů, ale bohužel neobsahuje česko-polské propojení. Tento konkrétní projekt by umožnil přímé propojení mezi českou a polskou přepravní soustavou umožňující přístup k dalším zdrojům plynu pro české (a po dokončení česko-rakouského propoje i rakouské) zákazníky prostřednictvím dodávek LNG z terminálu ve Svinoušti, norského plynu z Baltic Pipe, a později také LNG z FSRU v Gdaňsku. Podmínkou pro využití potenciálu česko-polského propoje je zajištění dostatečné kapacity polské soustavy. Zároveň je třeba úsilí členských států EU a obchodníků s plynem k zajištění dodávek plynu, protože existence přeshraničního propojení samo o sobě neznamená zajištění dodávek komodity. ČPS nesouhlasí s výsledky regionálního posouzení potřeb dodatečné plynárenské infrastruktury, jelikož vycházelo z chybných vstupních předpokladů, především pak z podhodnocené spotřeby zemního plynu v ČR (60 TWh v roce 2030) i současné závislosti na dodávkách ruského plynu (27 %), a vysoce nadhodnocené

budoucí produkce biometanu v ČR (1 mld. m³/rok v roce 2030). ČPS se domnívá, že spotřeba plynu v roce 2030 se bude pohybovat minimálně na současné úrovni, tj. okolo 90 TWh. **ČPS je názoru, že důležitost česko-polského propoje by měla být přezkoumána na základě realistických vstupních hodnot.**

Komise zároveň vyzývá členské státy EU k úpravě svých národních plánů obnovy tak, aby doplnily kapitolu s novými opatřeními k dosažení cílů REPowerEU v oblasti diverzifikace dodávek energií s přihlédnutím k doporučením EU pro jednotlivé země pro rok 2022. ČPS vyzývá k vytvoření synergií mezi Evropským fondem pro regionální rozvoj, Evropským sociálním fondem plus a druhým pilířem Společné zemědělské politiky, nástrojem pro propojení Evropy (CEF) a REPowerEU. V případě plynu lze do kapitoly týkající se REPowerEU zahrnout vyspělé projekty zaměřené na distribuční soustavy, ukládání nebo LNG, které se nacházejí v jednom členském státě, avšak mají evropský význam. **ČPS doporučuje do této kapitoly zahrnout česko-polský propoj.**

5. Posílení připravenosti EU na zimu 2022/2023

ČPS podporuje všechna navrhovaná opatření a výzvy Komise, které pomáhají EU a jejím členským státům k připravenosti na jakýkoli scénář, zejména pokud jde o aktualizaci plánů pro stav nouze, urychlení technických opatření, která zvýší kapacity zpětného toku ze západu na východ, nebo uzavření dohod o solidaritě se sousedními zeměmi (v případě České republiky především s Německem).